

KUSTAS PÖLDMAA

Ilust meis ja meie ümber

Märkamatu sugeneb põllumehe juulisse halle ja kuldseid niite. Rukkipõllule ilmub küpse vilja toone. On tunda esimest sügishõngu.

Need laused on Kustas Põldmaa «Juuli»-artiklist, viimased read kodulinna ajalehes. Tema viimased read avaldame täna. Kirjutatud on need nädal päevi tagasi.

Räägiksin ilust meie ümber ja meis endas. Ilu on meile vajalik nagu õhk, vesi ja sükk igapäevast leiba. Ilu meie käitumises, ilu riides, ilu sinu koduses elus, toa puhtuses ja korras, sinu õuel ja maja ümbruses, ilu sinu sõnades, mis suust tulevad, ilu sinu kirjatehnikas ja sisus, ilu sinu suhtumises elavasse loodusesse, ilu suhtumises kaasinimestesse, töösse, distsipliinisse... kokkuvõttes ilu sinus eneses ja sinu tegudes.

Ilusate kommetega inimeste, foredate naiste ja meeste, vanade ja noorte hulgas on paraku veel ka võõrkehi. Need on kõigepealt joodikud, tööpõlgurid-logelejad, hulgigaanid, rongaisad ja -emad, olukorra üle virisejad-viuninad, kes ühegi asjaga rahul ei ole, ning teised pahanduste tekitajad.

Inimeste halb suhtumine elavasse loodusesse on üks häirivamaid ilutunnetuse puudujärke, akutuine ja valus, mis mürgitab ühiskonna elu meie lähimas ümbruses. Roheluses viibivad inimesed jätvavad tihti tunnistuse oma sisemise ilu puudumise kohta. Looduses viibimisest kujuneb looduse reostamine, purukspektud puudelid, paberinuustakud, söögijäätmelid ja muu rämps ning mustus. Seda kogeme siinsamas oma kodulinna haljasvööndis Tähtvere metsa all ja raudtee hekiäärsetes paikades. Linnas on aga ebakultuurseks nähtuseks muru tallamine ja otsekäimine üle haljasalade.

Kodu ja kool pole mitte alati suutnud noortes kasvatada ja äratada korratunnet, eriti aga tundeid elusa looduse vastu, mida ma käesolevas sõnavõtus tahan alla kriipsutada. Jonnakalt peetakse tundeelu ju nii mõnigi kord vanamoeliseks ja naeruväärseks.

Ka näikse bioloogia õpetamine olevat koolides muutunud kuivaks teaduseks, hingetult ametlikuks ja proosaliseks ning külmaks elu enese vastu, mille tagajärjel on tõik, et noorel inimesehakatisel pole kahju murda ja risutada õitsvat sirelipõõsast, maha raiuda noort kaske, tappa

elusat looma, kiusata lindu või oravat, sorkida kepiga sipelgapesas.

Tuima hingega õngemees pistab elusa kala rahulikult umbsesse kotti, kus see pikalt piinleb ja sureb. Hingega õngesportlane teeb oma saagi vaevadele kiire lõpu. Usun, et kaasaolev poeg talitab hiljem niisamuti.

Looduses viibides on mõistlikum tähele panna seda, mis kasvab ja liigub meie ümber. Noori peab sunnima nägema looduse ilu ja sellest rõõmu tundma, et õpilased viiksid kaasa just positiivseid muljeid. Loodus on suur positiivsete emotsioonide allikas.

Kas olete õppekäikudel suunanud oma õpilaste tähelepanu näiteks leinamantli, paabusilma või admiralil värvide kooskõlale tema tiibadel? Kunagi pole liblikate värvimeres ebakõla, seal valitseb ikka ja alati harmoonia, millest hoovab soojust ning päikest. Vaadake, kuidas mändide võrad tuules õõtsuvad, ja kuulake, kui imeliselt rahustav on nende kohin meile. See on nagu puude omavaheline kõne, puulatvade jutt meiega. Me tohime vabalt seda juttu kuulata, sellest vaimustust saada oma loominguks. Ja kui pidulik on männikualune, kui päikesekiired mändide vahel sinna tulles kuldavad puude saledaid tüvesid nagu templi kuldseid sambaid. Ning valged pilvetoridid ujuvad metsa kohal taevas. See on metsapoesia, mida ekskursioonilt koju minnes oma hinge kaasa võtame.

Ning talvine loodus. Pakase foretsemine ja härmarüüs kased. Jäälilled aknaklaasidel. Ning lumehangeda valge võlu sinu suusaradadel!

Igas kastepiias on võrattu ilu. Ämblikuvõrgud pöösastel on väikeste meistrite tark looming, see on nende saagipüünis, et toitu saada ja elada, neid võrke ei pruugi meil purustada. Jõe äärest kostab kärestiku kohin ja voolava vee hõbedane sülin kivide vahel. Eks see ole vete jutt ja laul meile kõigile. Ning üllas aroom hoovab jõe äärest, kollaste vesikuppude ja kalmuste oma. See kõik koos roolinnu ja vesivuti häälit-

semisega roostikus ning forelli mängeimisega kärestikus, kus see veest välja hüppab, et tabada veepinna kohal lendavat külli, sulab ju kokku üheks suureks iluks ning elamuseks.

Ja sügisene värvide poeesia mees, kui lõõskavad sulitsuta lõkkes, kuldne lehesadu, loomulik ja fark bioloogiline sünomus meie põhjamaises looduses, elu hoidev ja elu edasiviiv, kus hääbumises on vastuminek uuele ärkamisele uutest pungadest, mis ootavad uut kevadet.

Juba varajases lapsepõlves luuakse inimese vaimne vundament, et kasvaks temas ilutunne ja sugeneid loodusarmastuse algmed, tekiks heatahtlik ja südamik suhtlemine kaasinimesega.

Ühtlasi tuleb hakata kasvatama tööarmastust tulevase kodaniku hinge ja harjumustesse. Meie lastel on suvel palju vaba aega, eriti linnalastel. Osa neist viibib küll lühikest aega pioneerilaagris, kuid pärast seda on mõistlikum neid suunata jõukohasele kehalisele tööle: metsamajandise istutamine ja võsa raiuma, kohtsoosipõllule umbrohtu kitkuma, turbarappi turbaid laduma, küllap tööd leidub. Ka karja- ja linnufarmid ootavad noori appi. Laagris on lastel peamiselt mängud, sportlikud üritused, lühimatkad, mis on heaks puhkuseks pärast talvist õppetööd, ja nõrgema tervisega lastele raviks. See ei asenda aga tõelise töö rõõmu.

Jätkakem juttu ilust meis endas ja meie lähimas ümbruses. Kui külalise näiteks Kreutzwaldi tänavat pidi Tartusse jõuab, saab ta meie linna aedadest väga halva mulje. Nimelt on paljud selle tänavas äärsed aiad muutunud padrikuks, metsikuks. Selliseid leidub muidugi ka teistes tänavates. Need aiad kisenavad korra ja ilu järele. Miks ümberkaudsete majade elanikud neid ei korrasata?

Ilus ja korrasstatud ümbrus on meie elu tähtsaks elemendiks. Ehisaiad, pargid, haljasalad on meile esteetiliseks naudinguks, tervise kosutamise ja vaba aja veetmise kohaks, kust saame jõudu oma kutsetöök.

Tundub, et peaksime olema kasvatusasjus veelgi resoluutsemad ja järjekindlamad. Rohkem head eeskujut ja kindlat nõudlikkust!

Noorte pärast on tulevik, helge tulevik, nende pärast on jääv päike. Aga ainult siis, kui noored kannavad seda päikest ka oma südames ning tegudes.